

Utvidgat system med prövningstillstånd i Arbetsdomstolen

REGERINGSKANSLIET

Arbetsmarknadsdepartementet

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress:
Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-690 91 91
Ordertel: 08-690 91 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss. Hur och varför. Statsrådsberedningen, 2003.
– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som skall svara på remiss.

Broschyren är gratis och kan laddas ner eller beställas på
<http://www.regeringen.se/>

Tryckt av Edita Sverige AB
Stockholm 2007

ISBN 978-91-38-22768-8
ISSN 0284-6012

Innehåll

1	Sammanfattning	5
2	Lagförslag	7
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (2005:696) om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister	7
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister	8
3	Ärendet	11
4	Bakgrund	13
4.1	Kort om prövningstillstånd i tvistemål	13
4.2	Nya regler om prövningstillstånd vid överklagande till hovrätt	14
5	Överväganden och förslag	19
6	Ikraftträdande	27
7	Konsekvenser	29

8	Författningskommentar	31
8.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (2005:696) om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister	31
8.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister	31

1 Sammanfattning

I promemorian föreslås att ett generellt krav på prövningstillstånd införs vid överklagande av tingsrätts beslut och domar till Arbetsdomstolen, förutsatt att regeringen fattar beslut om ikraftträdande av de motsvarande ändringar i rättegångsbalken som riksdagen har beslutat om när det gäller överklagande till hovrätt. Det föreslås att frågor rörande prövningstillstånd i Arbetsdomstolen skall kunna avgöras av tre lagfarna domare och att s.k. intresseledamöter alltså som huvudregel inte behöver delta i dessa beslut.

2 Lagförslag

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2005:696) om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2005:696) om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister att 4 kap. 12 § skall utgå.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 6 § och 4 kap. 13 § lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

6 §²

Arbetsdomstolen är domför med ordförande samt högst sex och lägst fyra andra ledamöter. Av de ledamöter som avses i 2 § skall högst tre och lägst en delta. Av de ledamöter som avses i 3 § skall högst fyra och lägst två delta, lika många för vardera arbetsgivarsidan och arbetstagsidan.

Arbetsdomstolen är även domför med ordförande samt en ledamot för vardera arbetsgivarsidan och arbetstagsidan

1. vid huvudförhandling i mål som saknar betydelse för ledning av rättstillämpningen och även i övrigt är av enklare slag,
2. vid avgörande av mål utan huvudförhandling,
3. vid annan handläggning som inte sker vid huvudförhandling.

Arbetsdomstolen är vidare domför med tre lagfarna domare vid handläggning som

avses i andra stycket punkterna 2 eller 3, om prövningen i väsentlig grad avser annat än arbetsrättsliga frågor.

Arbetsdomstolen är vidare domför med tre lagfarna domare

1. vid behandling av frågor om prövningstillstånd,

2. vid handläggning som avses i andra stycket punkterna 2 eller 3, om prövningen i väsentlig grad avser annat än arbetsrättsliga frågor.

Vill någon ledamot vid handläggning enligt andra eller tredje stycket att ett mål skall avgöras eller en viss fråga prövas av

¹ Lagen omtryckt 1977:530.

² Senaste lydelse 1997:752.

domstolen i den sammansättning som föreskrivs i första stycket, gäller ledamotens mening.

4 kap.

13 §³

Överklagandet skall innehålla uppgifter om det avgörande som överklagas, den ändring i avgörandet som yrkas samt grunderna för överklagandet. Uppgift skall även lämnas om de bevis som åberopas och vad som skall styrkas med varje bevis. Skriftliga bevis som inte lagts fram tidigare skall ges in samtidigt med överklagandet.

Vid överklagande av en tingsrätts dom skall klaganden i skrivelsen även ange om han vill att det skall hållas ett förnyat förhör *med ett vittne, en sakkunnig eller en part* eller *hållas* en förnyad syn.

Överklagandet skall innehålla uppgifter om

- det avgörande som överklagas,
- den ändring i avgörandet som yrkas,
- grunderna för överklagandet,
- *de omständigheter som åberopas till stöd för att prövnings-tillstånd skall meddelas,*
- de bevis som åberopas, och
- vad som skall styrkas med varje bevis.

Skriftliga bevis som inte lagts fram tidigare skall ges in samtidigt med överklagandet.

Vid överklagande av en tingsrätts dom skall klaganden i *överklagandet* även ange om han *eller hon* vill att det skall hållas ett förnyat förhör eller en förnyad syn *samt skälen till detta*.

Denna lag träder ikraft den dag regeringen bestämmer.

³ Senaste lydelse 1994:1043.

3 Ärendet

Den 16 juni 2005 beslutade riksdagen om ändringar i rättegångsbalken med innebörd att prövningstillstånd krävs för att hovrätten skall pröva tingsrättens domar och beslut i alla tvistemål utom familjemålen. Lagändringarna träder i kraft den dag regeringen bestämmer (prop. 2004/05:131, bet. 2004/05:JuU29, rskr. 2004/05:307). Någon motsvarande ändring föreslogs inte av regeringen såvitt gäller överklagande av tingsrättens beslut och domar till Arbetsdomstolen. Som skäl angavs att denna fråga kräver särskilda överväganden och därför bör tas upp i särskild ordning (prop. 2004/05:131 s. 183).

Denna promemoria innehåller överväganden rörande frågan om det utvidgade systemet med prövningstillstånd i hovrätt även bör gälla vid överklagande av tingsrätts domar och beslut till Arbetsdomstolen.

4 Bakgrund

4.1 Kort om prövningstillstånd i tvistemål

I dag krävs i fråga om tvistemål prövningstillstånd vid överklagande av tingsrättens avgöranden i mål som enligt 1 kap. 3 d § första stycket rättegångsbalken har handlagts av en lagfaren domare och i annat mål där tvisteföremålets värde uppenbart inte överstiger ett prisbasbelopp (49 kap. 12 § första stycket rättegångsbalken). Undantag från kravet på prövningstillstånd gäller för överklagande av beslut som rör någon annan än en part eller intervenient, beslut genom vilket tingsrätten ogillat jäv mot en domare och beslut genom vilket missnöjesanmälan eller en ansökan om återvinning eller ett överklagande avvisats (49 kap. 12 § andra stycket rättegångsbalken). Från systemet med prövningstillstånd undantas även avgöranden i tvistemål som skall handläggas av tingsrätt i särskild sammansättning, t.ex. tryckfrihetsmål och vissa familjemål.

Samma regler gäller i tillämpliga delar vid överklagande till Arbetsdomstolen som till hovrätt genom en hänvisning i 4 kap. 12 § lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister till rättegångsbalken.

Prövningstillstånd får enligt reglerna i 49 kap. 14 § rättegångsbalken meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt (prejudikatfall), om anledning förekommer till ändring i det slut tingsrätten kommit till (ändringsfall) eller om det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet (extraordinära fall). Kravet på prövningstillstånd innebär i princip att den instans

som tingsrättsavgörandet överklagas till på handlingarna tar ställning till om det på någon av de angivna grunderna finns anledning att ta upp målet till en förnyad prövning inom ramen för en fullständig rättegångsprocess eller om tingsrättens dom eller beslut skall stå fast. Ett system med prövningstillstånd innebär inte att parterna utesluts från möjligheten att överklaga tingsrättens dom eller beslut. Inte heller innebär kravet på prövningstillstånd att överrätten kan underlåta att pröva överklagandet. I stället innebär systemet med prövningstillstånd att överrätten så snart som möjligt gör en inledande prövning av bl.a. riktigheten i tingsrättens avgörande. Om redan denna inledande prövning tydligt ger vid handen att tingsrättens avgörande är riktigt finns det inget behov av en fullständig rättegång i överrätten. Om den inledande prövningen däremot ger anledning att ifrågasätta riktigheten av tingsrättens avgörande skall prövningstillstånd meddelas och handläggningen fortsätta. Hovrätten har då att pröva målet i hela dess vidd och, om det därvid bekräftas att tingsrättens avgörande är felaktigt, rätta avgörandet. För prejudikatfallen gäller att prövningstillstånd skall meddelas även i fall där tingsrättsavgörandet vid en inledande bedömning i och för sig kan konstateras vara riktigt men det bedöms vara av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet ändå prövas av en högre instans.

4.2 Nya regler om prövningstillstånd vid överklagande till hovrätt

Den 17 mars 2005 överlämnade den tidigare regeringen till riksdagen proposition 2004/05:131 En modernare rättegång - reformering av processen i allmän domstol. I propositionen föreslogs att systemet med prövningstillstånd i hovrätterna utvidgas till att omfatta tingsrättens domar och beslut i alla tvistemål utom familjemålen samt alla domstolsärenden. Vidare föreslogs bl.a. att berättelser som vittnen och andra lämnar i bevissyfte skall dokumenteras med videoteknik. Riksdagen beslutade den 16 juni 2005 i enlighet med propositionen.

Det överlämnades till regeringen att besluta om när ikraftträdandet av de beslutade lagändringarna, inklusive de som rör prövningstillstånd, skall ske. Detta motiverades med att ikraftträdandet av lagändringarna bör ske först efter att den installation av utrustning som krävs för att genomföra de mer tekniska aspekterna av lagändringarna färdigställts och det var vid tidpunkten för riksdagsbehandlingen svårt att bedöma när detta arbete kommer att vara slutfört. Justitieutskottet ansåg vidare att det är önskvärt att reformen ses i ett sammanhang och att samtliga föreslagna lagändringar träder i kraft samtidigt. (bet. 2004/05:JuU29 s. 14 f.). Regeringen har ännu inte fattat något beslut om ikraftträdande.

Samtidigt som systemet med prövningstillstånd utvidgas till att omfatta tingsrättens avgöranden i fler typer av tvistemål införs flera förändringar av systemet och förfarandet. Bland annat tillkommer en ny grund för när prövningstillstånd skall beviljas. Enligt den nya grunden skall prövningstillstånd meddelas i fall där det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som tingsrätten kommit till (granskningsfall, 49 kap. 14 § 2 rättegångsbalken enligt dess beslutade men ej ikraftträdade lydelse). Prövningstillstånd på denna grund skall alltså meddelas om det, utan att det i och för sig kan antas att avgörandet är felaktigt, finns svårigheter att vid tillståndsprövningen bedöma tingsrättens överväganden i sakfrågan. Vidare ändras grunden för när prövningstillstånd skall meddelas i de s.k. ändringsfallen i syfte att tydligare ge uttryck för grundtanken att prövningstillstånd skall beviljas i de fall där tingsrättens avgörande är materiellt felaktigt. Enligt den ändrade men ännu ej ikraftträdade lydelsen av 49 kap. 14 § 1 rättegångsbalken skall prövningstillstånd meddelas om det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som tingsrätten har kommit till. Enligt förarbetena uppnås härigenom en större överensstämmelse med den generösa tillämpning som reglerna bör ha. Alla avgöranden som bedöms som tveksamma skall tas upp till fullständig prövning (prop. 2004/05:131 s. 184 f). Övriga två tillståndsgrunder kvarstår oförändrade.

Det införs även en möjlighet att meddela prövningstillstånd för en viss del av en dom eller ett slutligt beslut, förutsatt att utgången i den delen inte kan påverka andra delar av det överklagade avgörandet, s.k. partiellt prövningstillstånd (49 kap. 14 a § första stycket rättegångsbalken).

Ytterligare förändringar har beslutats i syfte att uppnå en smidigare och kvalitativt förbättrad behandling av frågor rörande prövningstillstånd. Exempelvis införs en möjlighet för hovrätten att hålla sammanträde innan frågan om prövningstillstånd avgörs. Genom att tingsrätterna kommer att dokumentera förhör genom ljud- och bildupptagning får vidare överrätten vid tillståndsprövningen ett bättre underlag som grund för bedömningen av om prövningstillstånd skall meddelas eller inte.

En utvidgning av systemet med prövningstillstånd till flera mål- och ärendetyper ansågs av regeringen vara förenad med en rad fördelar. Rättskipningen får sin tyngdpunkt i första instans samtidigt som fokus sätts på hovrättens kontrollerande funktion. Dessutom åstadkoms ett snabbare förfarande och en handläggning utan onödiga resursinsatser. En förändrad reglering vad gäller grunderna för prövningstillstånd och handläggningen samt bättre möjligheter för hovrätten att ta del av den bevisning som lagts fram i underrätten ansågs garantera att högt ställda rätts säkerhetskrav kan upprätthållas. De farhågor från rätts säkerhetssynpunkt som rests från vissa håll ansågs därmed framstå som obefogade (prop. 2004/05:131 s. 180).

Överklaganden från tingsrätt till Arbetsdomstolen omfattas inte av den beslutade utökningen av systemet med prövningstillstånd. Detta har åstadkommits genom att i 4 kap. 12 § lagen om rättegången i arbetstvister särskilt föreskriva att prövningstillstånd krävs endast i den omfattning som hittills gällt vid överklagande till Arbetsdomstolen. Att inte låta Arbetsdomstolen omfattas av de nya reglerna om prövningstillstånd motiverades med att de överväganden som ligger till grund för förslaget om en utvidgning av systemet med prövningstillstånd i ledet mellan tingsrätt och hovrätt inte utan vidare kan föras över på arbetstvisterna och förhållandena i Arbetsdomstolen. Att

utvidga systemet med prövningstillstånd skulle kräva särskilda överväganden som inte lämpar sig för ett lagstiftningsärende som är inriktat på processen i allmän domstol (prop. 2004/05:131 s. 183).

5 Överväganden och förslag

Förslag: Systemet med prövningstillstånd utvidgas till att omfatta alla tingsrättsavgöranden i mål som överklagas till Arbetsdomstolen.

Arbetsdomstolen skall kunna fatta beslut i fråga om prövningstillstånd i en sammansättning med tre lagfarna domare.

Den som överklagar en tingsrätts dom eller beslut till Arbetsdomstolen skall i överklagandet ange de omständigheter som anförs till stöd för att prövningstillstånd skall meddelas.

Prövningstillstånd vid överklagande till Arbetsdomstolen

Knappt hälften av de mål som kommer in till Arbetsdomstolen är sådana där talan har väckts i tingsrätt och där tingsrättens dom har överklagats till Arbetsdomstolen. En stor del av dessa mål handläggs inom ramen för en fullständig rättegångsprocess i Arbetsdomstolen. Arbetsdomstolens prövning av tvisten leder i ungefär 80 procent av fallen till att tingsrättens dom fastställs.

Frågan om prövningstillstånd vid överklagande av tingsrättens beslut och domar till Arbetsdomstolen har tidigare varit föremål för överväganden i bl.a. Ds 1996:62 Vissa ändringar i lagen om rättegången i arbetstvister och i proposition 1996/97:106 Ändringar i lagen om rättegången i arbetstvister. I nämnda proposition föreslog den dåvarande regeringen att prövningstillstånd skulle införas vid överklagande av tingsrättens domar och beslut till Arbetsdomstolen i samma utsträckning som föreslogs gälla för hovrätterna enligt proposition 1996/97:131 Prövningstill-

stånd i hovrätten. Den senare propositionen drogs dock tillbaka genom regeringens beslut den 28 maj 1997 (skr. 1996/97:168). Av denna anledning avslog riksdagen proposition 1996/97:106 i de delar som rörde prövningstillstånd vid överklagande till Arbetsdomstolen. Enligt Arbetsmarknadsutskottet kunde det inte komma i fråga att, efter att propositionen om ändringar i rättegångsbalken dragits tillbaka, införa en särreglering om generellt prövningstillstånd för endast de tingsrättsdomar som överklagas till Arbetsdomstolen (bet. 1997/98:AU3 s. 4).

Det saknas som utgångspunkt skäl att nu göra en annan bedömning än den regeringen gjorde i prop. 1996/97:106. De skäl som anförts till stöd för utvidgningen av systemet med prövningstillstånd i hovrätt gör sig även gällande i förhållande till Arbetsdomstolen. Den ordning som gäller idag, där ett överklagande av ett tingsrättsavgörande i många fall provas vid en fullständig process, innebär ofta en längre handläggningstid och ökade kostnader för parterna. Genom ett utvidgat system med prövningstillstånd skulle Arbetsdomstolen inom ramen för ett enkelt förfarande kunna skilja ut de mål som kräver en mer omfattande prövning från sådana där domstolen på ett tidigt stadium kan konstatera att det inte finns anledning att betvivla riktigheten av tingsrättens avgörande och där överklagandet inte heller bör provas med hänsyn till prejudikatintresset. Ett system med prövningstillstånd leder inte bara till en snabbare och bättre handläggning av de mål som omfattas av systemet utan ger också domstolen förutsättningar att snabbare och kraftfullare kunna fokusera sin kraft på att ta om hand de mål som kräver en fullständig prövning. I den mån skillnader föreligger mellan Arbetsdomstolen och hovrätten som fullföljdsinstanser förtjänar dock dessa att närmare belysas innan slutlig ställning kan tas i fråga om en utvidgning av systemet med prövningstillstånd i Arbetsdomstolen.

Arbetsdomstolen utgör till skillnad från hovrätterna sista instans i mål som anhängiggjorts i tingsrätt (2 kap. 4 § lagen om rättegången i arbetstvister). Detta innebär att det saknas möjlighet att få till stånd en överprövning av Arbetsdomstolens beslut

att inte bevilja prövningstillstånd medan en sådan överprövning kan göras av motsvarande beslut som fattats av hovrätt. Betydelsen av denna skillnad skall dock inte överdrivas. Arbetsdomstolen utgör enda överprövningsinstans även när domstolen prövar överklaganden inom ramen för en fullständig process. När det gäller prövningstillstånd är grunderna för när sådant tillstånd skall meddelas redan enligt de nu gällande reglerna generöst utformade i syfte att minimera risken för att prövningsstillstånd inte meddelas i mål där grund för ändring av en tingsrätts dom skulle föreligga. Genom införandet av ytterligare en grund för när prövningstillstånd skall meddelas, det s.k. granskningsfallet, görs dessa regler än mer generösa. Till detta kan läggas att tingsrätterna vid tidpunkten för ikraftträdandet av det utvidgade systemet med prövningstillstånd för hovrätternas del kommer att dokumentera förhör vid huvudförhandlingen genom ljud- och bildupptagning. Detta ger fullföljdsinstansen ett kvalitativt bättre underlag vid tillståndsprövningen än vad fallet är idag. Det faktum att arbetstvister som väcks i tingsrätt endast kan prövas i två rättsliga instanser bör mot den nu tecknade bakgrunden inte i sig utgöra skäl mot att systemet med prövningstillstånd utökas också för Arbetsdomstolens del.

Inte heller kravet på en rättvis rättegång enligt internationella åtaganden, närmast Europakonventionen för mänskliga rättigheter, medför några särskilda hinder mot att utvidga systemet med prövningstillstånd även för Arbetsdomstolens del (se i denna del de ställningstaganden som gjordes i prop. 2004/05:131 s. 174 ff).

En skillnad mellan hovrätt och Arbetsdomstolen är den senare domstolens viktiga roll som prejudikatinstans. Ett utvidgat system med prövningstillstånd även för Arbetsdomstolens del kan förväntas tydliggöra och förbättra denna roll. Härtill kommer att prejudikatfallet som tillståndsgrund torde få större betydelse för Arbetsdomstolens del jämfört med hovrätterna.

Sammanfattningsvis får det anses saknas såväl principiella som rättsliga skäl att behandla hovrätterna och Arbetsdomstolen olika när det gäller frågan om när prövningstillstånd skall krävas

för att en tingsrätts dom eller beslut skall tas upp till förnyad prövning inom ramen för en fullständig rättegångsprocess. Ett utvidgat system med prövningstillstånd bör således införas även för Arbetsdomstolens del.

Genom att upphäva de beslutade men ännu ej ikraftträdde ändringarna i 4 kap. 12 § lagen om rättegången i arbetstvister kommer även Arbetsdomstolen att omfattas av de ändrade reglerna om prövningstillstånd i rättegångsbalken när dessa sedermera träder ikraft.

Arbetsdomstolens sammansättning vid tillståndsbedömningen

Arbetsdomstolen är i normalfallet sammansatt av sju ledamöter när domstolen dömer i ett mål. Fyra av dessa ledamöter är utsedda av regeringen på förslag från arbetsmarknadens parter, varav två från arbetstagarsidan och två från arbetsgivarsidan. Domstolens sammansättning vid avgörandet av ett mål består därutöver av en ordförande, en vice ordförande samt en ledamot som inte kan anses företräda något arbetstagar- eller arbetsgivarintresse men som har särskild insikt i förhållandena på arbetsmarknaden. Endast de sammanlagt fyra ordförandena samt en av de vice ordförandena är anställda vid Arbetsdomstolen. Övriga ledamöter kan sägas utföra sina uppdrag i Arbetsdomstolen som sidouppdrag och kallas till Arbetsdomstolen när huvudförhandling i ett mål skall hållas eller om föredragning skall ske i viss fråga som kräver deras medverkan i beslutet.

I vissa fall är domstolen enligt 3 kap. 6 § andra stycket lagen om rättegången i arbetstvister domför med endast en ordförande och en ledamot från vardera arbetstagar- och arbetsgivarsidan. Så är fallet bl.a. vid avgörande av mål utan huvudförhandling samt vid annan handläggning som inte sker vid huvudförhandling. Om prövningen i dessa fall i väsentlig grad avser annat än arbetsrättsliga frågor är domstolen enligt tredje stycket samma bestämmelse domför med tre lagfarna domare, en s.k. jurist-sammansättning.

Vid handläggningen av frågor rörande prövningstillstånd är Arbetsdomstolen alltså i normalfallet domför med tre ledamöter, varav två är utsedda på förslag från arbetsgivar- respektive arbetstagsidan. Skulle en av dessa ledamöter anse att frågan om prövningstillstånd bör prövas av Arbetsdomstolen med ordinarie sammansättning skall så ske (3 kap. 6 § sista stycket lagen om rättegången i arbetstvister).

Det är rimligt att prövningstillståndsfrågor i Arbetsdomstolen skall kunna avgöras av en sammansättning med tre juristdomare. En sådan ordning skulle medföra ett påtagligt smidigare och mer effektivt förfarande jämfört med om frågor om prövningstillstånd alltid skulle behöva avgöras med s.k. intresseledamöter i sammansättningen. Prövningen vid tillståndsbedömningen rör, utöver frågan om överklagandet bör prövas av prejudikatskäl, framförallt frågan om tingsrättens dom från rättsliga utgångspunkter kan anses vara riktig samt om exempelvis trovärdighetsbedömningen i fråga om vissa personers utsagor vid tingsrätten kan ha påverkat utgången i målet. Sådana frågor får en juristsammansättning i Arbetsdomstolen anses vara mycket väl lämpad att ta ställning till. Att det införs en möjlighet att avgöra frågor rörande prövningstillstånd i en juristsammansättning innebär dock inte att så alltid måste ske. Domstolen kan vid prövningstillståndsbedömningen använda sig av en sammansättning med intresseledamöter om detta skulle anses vara lämpligt i ett enskilt mål. Dessutom skall en fråga eller ett mål alltid prövas av Arbetsdomstolen i dess fulla sammansättning om någon ledamot vill det (3 kap. 6 § sista stycket lagen om rättegången i arbetstvister).

Mot denna bakgrund föreslås att en ändring görs i 3 kap. 6 § lagen om rättegången i arbetstvister med innebörd att Arbetsdomstolen vid hanteringen av frågor rörande prövningstillstånd är domför med tre lagfarna domare. Genom den allmänna hänvisningen i 5 kap. 3 § lagen om rättegången i arbetstvister till rättegångsbalkens regler om rättegången i dispositiva tvistemål gäller samma regler om omröstning i Arbetsdomstolen som i hovrätt. Detta innebär att prövningstillstånd skall meddelas om två av tre ledamöter röstar för detta.

Övriga frågor

Enligt lagen om rättegången i arbetstvister gäller i fråga om allt som inte särskilt regleras i den lagen i tillämpliga delar vad som föreskrivs i rättegångsbalken angående rättegången i dispositiva tvistemål (5 kap. 3 §). När det gäller processen i Arbetsdomstolen som fullföljdsinstans innebär detta att rättegångsbalkens regler om processen i hovrätt skall tillämpas. Särskilda regler om rättegången i Arbetsdomstolen finns i 4 kap. lagen om rättegången i arbetstvister.

Enligt 50 kap. 4 § första stycket 4 rättegångsbalken skall ett överklagande av tingsrätts dom och beslut till hovrätt innehålla de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd skall meddelas i fall där sådant tillstånd krävs. Frågan om vad ett överklagande av tingsrättens domar eller beslut till Arbetsdomstolen skall innehålla regleras särskilt i 4 kap. 14 § lagen om rättegången i arbetstvister, vilket innebär att 50 kap. 4 § rättegångsbalken inte är tillämplig i förhållande till Arbetsdomstolen. Något krav på att i överklagandet ange de omständigheter som anförs till grund för att prövningstillstånd skall beviljas finns inte i 4 kap. 14 § lagen om rättegången i arbetstvister. Mot bakgrund av att systemet med prövningstillstånd nu föreslås utökas till att gälla alla tingsrättens beslut och domar som överklagas till Arbetsdomstolen är det rimligt att ett sådant krav införs. Av 50 kap. 7 § rättegångsbalken i dess ändrade men ännu ej ikraftträdde lydelse följer att enbart denna brist inte medför att ett föreläggande om avhjälpande behöver meddelas.

Att s.k. partiellt prövningstillstånd (se ovan avsnitt 4.2) kommer att kunna beslutas även i Arbetsdomstolen följer av hänvisningen i 4 kap. 12 § lagen om rättegången i arbetstvister till 49 kap. rättegångsbalken när det gäller överklagande av tingsrätts domar och beslut. Detsamma gäller exempelvis den nya 50 kap. 7 a § rättegångsbalken som rör skriftväxling och möjligheten att hålla sammanträde innan frågan om prövningstillstånd avgörs. I dessa delar, liksom i övriga delar som genom de beslutade men ännu ej ikraftträdde ändringarna i rättegångs-

balken får konsekvenser för Arbetsdomstolens del, hänvisas till prop. 2004/05:131 och bet. 2004/05:JuU29.

6 Ikraftträdande

Förslag: De föreslagna ändringarna i lagen om rättegången i arbetstvister bör träda ikraft den dag regeringen bestämmer.

Som nämnts i avsnitt 4.2 överlämnades det till regeringen att besluta om ikraftträdande av de beslutade ändringarna i rättegångsbalken i anledning av proposition 2005/06:131. Regeringen har ännu inte fattat något beslut om ikraftträdande.

Som Arbetsmarknadsutskottet påpekade i sitt betänkande 1996/97: AU3 bör det inte komma ifråga att utvidga systemet med prövningstillstånd i Arbetsdomstolen innan motsvarande ändring införs för hovrätternas del. Inte heller bör de övriga föreslagna ändringarna i lagen om rättegången i arbetstvister träda ikraft förrän ändringarna som rör prövningstillstånd i rättegångsbalken såvitt avser hovrätterna träder ikraft. När så kommer att ske kan inte förutses med någon säkerhet. Det bör därför överlämnas åt regeringen att, när beslut fattas om ikraftträdande av de ändrade reglerna i rättegångsbalken, fatta beslut även om ikraftträdande av de nu föreslagna lagändringarna.

7 Konsekvenser

De föreslagna ändringarna i lagen om rättegången i arbetstvister innebär att prövningstillstånd kommer att krävas generellt vid överklagande av tingsrätts domar och beslut till Arbetsdomstolen och att tillståndsprövningen får ske utan att s.k. intresseledamöter deltar i beslutet. Det är svårt att göra några beräkningar av de ekonomiska konsekvenserna. Förslagen innebär dock att det skapas förutsättningar för en mer ändamålsenlig handläggning i Arbetsdomstolen och därigenom kan effektivitetsvinster uppnås. I förlängningen kan detta också leda till att vissa kostnadsbesparingar kan göras. Några negativa statsfinansiella konsekvenser kan inte förutses.

Förslagen är könsneutrala och påverkar inte jämställdheten mellan kvinnor och män.

8 Författningskommentar

8.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (2005:696) om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister

Förslaget i denna del innebär att de beslutade men ej ikraftträdde ändringarna i 4 kap. 12 § lagen om rättegången i arbetstvister utgår. Detta medför att den av riksdagen beslutade utvidgningen av systemet med prövningstillstånd i hovrätt även kommer att omfatta Arbetsdomstolen när ändringarna i rättegångsbalken sedermera träder ikraft. Innebörden av förändringen av systemet med prövningstillstånd behandlas utförligt i prop. 2005/06:131 En modernare rättegång - reformering av processen i allmän domstol.

8.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister

3 kap. 6 §: Ändringen i tredje stycket innebär att Arbetsdomstolen får fatta beslut rörande prövningstillstånd i s.k. juristsammansättning med tre lagfarna domare. Det är dock enligt paragrafens lydelse även möjligt att pröva frågan i en sammansättning med en ordförande och två ledamöter som utsetts på förslag från arbetsmarknadens parter och även i den vanliga sammansättningen med sju ledamöter.

4 kap. 13 §: Ändringen i denna bestämmelse medför att det i ett överklagande av tingsrättens dom eller beslut till Arbetsdomstolen skall framgå grunderna som åberopas för att prövningstillstånd skall meddelas. Motsvarande ordning gäller för hovrätternas del enligt 50 kap. 4 § första stycket 4 rättegångsbalken. Paragrafen har därutöver ändrats något i redaktionellt hänseende med ovan nämnda lagrum i rättegångsbalken som förebild.

Departementsserien 2007

Kronologisk förteckning

1. Preskription vid allvarliga brott. Ju.
2. Frågan om fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag och lagen om hemlig kameraövervakning. Ju.
3. Annonstid i radio och TV. Ku.
4. Arbetsutbud och sysselsättning bland personer med utländsk bakgrund. En kunskapsöversikt. Fi.
5. Påföljder för psykiskt störda lagöverträdare. Ju.
6. Internationell insolvens – en diskussionspromemoria. Ju.
7. Vissa frågor i stiftelselagen, m.m. Ju.
8. Skydd mot fel och obestånd inom bostadsbyggandet. M.
9. Ett uppföljningssystem för barnpolitiken. Slutrapport från arbetsgruppen med uppgift att utveckla indikatorer för barnpolitiken. S.
10. Skadestandsfrågor vid kränkning. Ju.
11. En mer öppen domarutbildning. Ju.
12. Bostadsrättsregister – några modeller för registrering av bostadsrätter. Ju.
13. Vuxnas kontakter med barn i sexuella syften. Ju.
14. Kriminalisering av privat olovlig hantering av avkodningsutrustning. Ku.
15. En lag om ekodesign. N.
16. Sammanläggning av Statens strålskyddsinstitut och Statens kärnkraftinspektion. M.
17. Utvidgat system med prövningstillstånd i Arbetsdomstolen. A.

Departementsserien 2007

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

- Preskription vid allvarliga brott. [1]
Frågan om fortsatt giltighet av 1952 års
tvångsmedelslag och lagen om hemlig
kameraövervakning. [2]
Påföljder för psykiskt störda lagöverträdare. [5]
Internationell insolvens
– en diskussionspromemoria. [6]
Vissa frågor i stiftelselagen, m.m. [7]
Skadeståndsfrågor vid kränkning. [10]
En mer öppen domarutbildning. [11]
Bostadsrättsregister – några modeller för
registrering av bostadsrätter. [12]
Vuxnas kontakter med barn i sexuella syften. [13]

Socialdepartementet

- Ett uppföljningssystem för barnpolitiken.
Slutrapport från arbetsgruppen med uppgift
att utveckla indikatorer för barnpolitiken. [9]

Finansdepartementet

- Arbetsutbud och sysselsättning bland personer
med utländsk bakgrund.
En kunskapsöversikt. [4]

Kulturdepartementet

- Annonstid i radio och TV. [3]
Kriminalisering av privat olovlig hantering av
avkodningsutrustning. [14]

Miljödepartementet

- Skydd mot fel och obestånd inom bostads-
byggandet. [8]
Sammanläggning av Statens strålskyddsinstitut
och Statens kärnkraftinspektion. [16]

Näringsdepartementet

- En lag om ekodesign. [15]

Arbetsmarknadsdepartementet

- Utvidgat system med prövningstillstånd i Arbets-
domstolen. [17]